

UN HEGELIAN: D. D. ROȘCA

Printre marii oameni pe care deceniul al șaptelea i-a restituit culturii noastre a fost și filosoful D. D. Roșca. Un colb al uitării bine regizat se așternuse după război peste numele tânărului scund, negricios, vioi, care uimise lumea științifică dintre conflagrații cu cel puțin două titluri memorabile: *Influența lui Hegel asupra lui Taine, teoretician al cunoașterii și al artei*, teză de doctorat apărută la Paris în 1928 și *Existența tragică*, tipărită în țară în 1932. Acesta din urmă, mai ales aducea noutatea

unei viziuni originale, proprii, în tărâmul antropologiei filosofice, prin viziunea avântată pe care o proiecta asupra existenței umane. Existența tragică este, în sine, o aspirație funciară și permanentă spre limitele neatinsului, spre imposibil. În raport cu această propensiune fundamentală, filosofia se umanizează, devenind din *cunoaștere, atitudine*. O cunoaștere marcată de fiorul "liric" este de pe acum o atitudine, și ea este adevărata filosofie. Sub incidența acestei revelații metodo-logice, raportul omului cu realitatea capătă valențe pe care gândirea românească — poate chiar gândirea universală? — nu le bănuise. Un filosof original și precoce își făcea intrarea în peisajul dominat de eclecticism și imitație al gândirii acelei epoci, remarcabilă, în ceea ce ne privește, doar în aspectele de cercetare sociologică.

Și totuși D. D. Roșca a preferat să se consacre unei alte chemări, aparent modeste, dar extrem de necesare, aceea de a-l tălmăci pe Hegel, integral, în românește. Se repeta destinul unui Samuil Micu, desăvârșit gânditor, care și-a închinat viața familiarizării românilor cu marile revelații ale gândirii universale. La 1930 ca și la 1800, instrumentele esențiale de lucru nu erau încă la îndemâna românilor. Or, dintre acestea nu putea lipsi opera lui Hegel, părintele dialecticii moderne, a-cel "Aristotel întregit de un Descartes și Spinoza", cum atât de bine l-a caracterizat Hippolite Taine.

În această senzațională ipostază, de traducător al lui Hegel în volume masive care se succedau în răstimpuri scurte, l-am văzut reintrând în prima linie a culturii noastre pe D. D. Roșca, între 1960-1970.

Unii, cei tineri, auzeau pentru prima dată numele lui, așa cum auzeau numele unui Eugeniu Sperantia, Lucian Blaga, Nicolae Mărgineanu sau Constantin Noica, reveniți și ei în același timp. Există momente și evenimente de trăire înaltă, pe care timpul le estompează până la a nu le mai putea reconstitui la adevăratele lor dimensiuni. Ce cuvinte ar trebui, oare pentru a descrie uimita încântare a lumii intelectuale, în fața unei avalanșe — da, acesta este cuvântul propriu! — de volume Hegel, tălmăcite într-o impecabilă limbă românească și limbaj filosofic, ce apăreau an de an la Editura Academiei? D. D. Roșca a împărțit greul celor 13 volume cu eminentii săi confrăți Virgil Bogdan, Constantin Floru, Radu Stoi-chiță și Petru Drăghici, păstrându-și, însă, pentru sine partea cea mai mare a uriașului travaliu. Efortul este, deocamdată, unic la noi: *Istoria filosofiei*, două volume, în 1964, *Prelegeri de estetică*, două volume, în 1966, *Știința logicii*, cea mai masivă și

Lucrarea de doctorat a lui D.D. Roșca.

mai exigentă lu-crare hegeliană, în același an, *Studii filosofice*, în 1967 și *Prelegeri de filosofie a istoriei*, în 1969. Am notat aceste titluri și date pentru că ele vor rămâne în etern pietre fundamentale pentru peisajul cu-getării românești. Așa s-a realizat de către un bărbat mic, negricios, dar acum cu tâmplele albite, tăcut, sfios, rezervat și genial, poate cea mai importantă întreprindere din cultura noastră filosofică: ma-rea ediție Hegel.

Abia după aceea, ajuns de pe acum în plinul celei mai frumoase senectuți pe care am cunoscut-o, s-a încumetat D. D. Roșca să-și editeze și lucrările proprii, mai vechi sau mai noi, dar toate senzaționale. Firește, mai întâi *Însemnări despre Hegel*, cu care se simțea dator, apărută în 1967 și socotită ca eveniment la scara interpretării mondiale a lui Hegel. Ediții noi — mai apoi — ale cărților amintite: *Influența lui Hegel asupra lui Taine și Existența tragică*, în 1968, *Studii și eseuri filosofice*, în 1970 și, în fine, ultima carte a vieții, *Oameni și climate*, în 1971, închid cerul unei cariere unice în felul ei.

Este D. D. Roșca martirul lui Hegel? — s-a pus întrebarea.

Această întrebare nu este corectă. Ediția Hegel n-a fost un refugiu, ci un deziderat național, dus la o strălucită împlinire. Ediția Hegel, ca și umbra marelui gânditor german n-au împiedecat zborul liber al gândirii lui D. D. Roșca, în fond extrem de puțin influențată de Hegel. *Existența tragică*, unde se poate urmări *in situ* mecanismul intim al acestei gândiri, dovedește mai curând impulsuri excentrice față de ansamblul sistemului hegelian, decât o prozelită urmare a liniamentelor acestui sistem. Prin tot ce are mai bun, D. D. Roșca este un filosof al acestui secol frământat, iar definirea filosofiei ca atitudine înobilată de

Lucrarea filosofică de referință.

fiorul "liric" este premonitorie pentru ceea ce urma să fie — și mai este încă! — puternicul curent al existențialismului. D. D. Roșca este astfel un premergător, așa cum fusese Soren Kierkegaard, pe care, voluntar sau involuntar, îl urmează. "Poate fantomă trecătoare într-un haos ostil, în tot cazul indiferent, omul a inventat înțelepciunea". Este lupta eternă a omului cu forțele oarbe, luptă care-i conferă ființei cugetătoare toate elementele emblemei sale eroice. Surprinde, de aceea, cenzura ostilă la care supune G. Călinescu acest sistem, în *Istoria literaturii române*, motivându-și neîncrederea prin faptul că "Nae Ionescu și grupul său ocolesc această poziție stearpă, punându-se din punctul de vedere dogmatic al adevărului creștin". (Ediția Princeps, p. 868). Or, azi știm prea bine ce și pe cine a slujit Nae Ionescu, "grupul său" și "punctul de vedere dogmatic al adevărului creștin"! Un punct de vedere pe care D. D. Roșca a reușit să-l survoleze, condus de marii săi maeștri: Aristotel, Descartes, Spinoza, Hegel și — de ce nu? — tragicul popă danez Soren Kierkegaard.

*Cluj-Napoca,
23 noiembrie 1983*

